

BUDJET TASHKILOTLARIDA BUDJET MABLAG'LARIDAN FOYDALANISHNING NATIJADORLIGI BO'YICHA HISOB VA NAZORAT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH

Ruziyev Azamat Ramozonovich

Toshkent bank va moliya akademiyasi talabasi

aruziyev07@gmail.com

***Annotatsiya:** Ushbu maqola byudjet mablag'laridan foydalanish samaradorligini oshirish uchun byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi va nazorat tizimini takomillashtirishga qaratilgan. Bugungi dinamik iqtisodiy sharoitda byudjet mablag'larini samarali boshqarish davlat va xususiy sektor tashkilotlari uchun ham hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'ladi. Maqola mavjud buxgalteriya amaliyotini o'rganadi, samarasizlikni aniqlaydi va resurslarni taqsimlash va xarajatlarni monitoringini optimallashtirish uchun metodologiyalarni taklif qiladi. Asosiy elementlarga ilg'or buxgalteriya dasturlarini joriy etish, muntazam tekshiruvlar va aniq moliyaviy protokollarni o'rnatish kiradi.*

***Annotation:** This study focuses on enhancing the accounting and control systems within budget organizations to boost the efficiency of budget fund utilization. In today's dynamic economic environment, effective management of budgetary resources has become crucial for public and private sector organizations alike. The research examines existing accounting practices, identifies inefficiencies, and proposes methodologies for optimizing resource allocation and monitoring expenditures. Key elements include the implementation of advanced accounting software, regular audits, and the establishment of clear financial protocols.*

***Аннотация:** Настоящее исследование посвящено совершенствованию систем учета и контроля в бюджетных организациях для повышения*

эффективности использования бюджетных средств. В сегодняшней динамичной экономической среде эффективное управление бюджетными ресурсами стало критически важным как для организаций государственного, так и частного сектора. В исследовании изучаются существующие методы бухгалтерского учета, выявляются недостатки и предлагаются методологии оптимизации распределения ресурсов и мониторинга расходов. Ключевые элементы включают внедрение передового программного обеспечения для бухгалтерского учета, регулярные аудиты и создание четких финансовых протоколов.

Kalit so'zlar: *byudjet mablag'lari, byudjet tashkilotlari, buxgalteriya amaliyoti, taqsimlash, byudjet resurslari.*

Key words: *budget funds, budget organizations, accounting practices, allocation, budgetary resources*

Ключевые слова: *бюджетные средства, бюджетные организации, практика бухгалтерского учета, распределение, бюджетные ресурсы*

Byudjet mablag'laridan foydalanish samaradorligini oshirishda byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi va nazorat tizimini takomillashtirish muhim ahamiyatga ega. Ushbu mavzu bilan bog'liq asosiy fikrlar: Byudjet tashkilotlari resurslarning samarali va samarali taqsimlanishini ta'minlash bilan birga davlat xizmatlarini ko'rsatishga qaratilgan. Shunday qilib, moliyaviy natijalarni kuzatish va javobgarlikni ta'minlash uchun mustahkam hisob va nazorat tizimi juda muhimdir. Ko'pgina byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobining eskirgan usullari, real vaqt rejimida ma'lumotlarning yo'qligi, ichki nazoratning yetarli darajada yo'qligi, xodimlarning malakasi yetarli emasligi kabi muammolar mavjud. Bu muammolar ko'pincha samarasizlik va isrofgarchilikka olib keladi.

Zamonaviy buxgalteriya dasturlarini joriy etish moliyaviy boshqaruvni sezilarli darajada oshirishi mumkin. Texnologiya real vaqt rejimida xarajatlarni kuzatishni osonlashtiradi, hisobot berish jarayonlarini avtomatlashtiradi va ma'lumotlarning aniqligini oshiradi. Bulutli tizimlar operatsiyalarni yanada soddalashtirishi va turli bo'limlar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirishi mumkin. Muntazam va shaffof moliyaviy hisobot juda muhim. Standartlashtirilgan hisobotlar va boshqaruv panelini ishlab chiqish manfaatdor tomonlarga moliyaviy ahvolni tushunishga va asoslangan qarorlar qabul qilishga yordam beradi. Hisobotning shaffofligi ham jamoatchilik va boshqa manfaatdor tomonlar o'rtasida ishonchni kuchaytiradi. Firibgarlik va noto'g'ri boshqaruvning oldini olish uchun ichki nazoratni kuchaytirish zarur. Bunga muntazam tekshiruvlar o'tkazish, xarajatlarni tasdiqlash uchun aniq siyosatlarni yaratish va buxgalteriya tizimida nazorat va muvozanatni o'rnatish orqali erishish mumkin. Buxgalteriya xodimlarini o'qitishga sarmoya kiritish juda muhimdir. Moliyaviy boshqaruvning eng yangi usullari va qoidalarini tushunish jamoalarga byudjet mablag'larini samaraliroq boshqarish imkonini beradi. Samaradorlik ko'rsatkichlarini amalga oshirish tashkilotlarga byudjet mablag'laridan foydalanish samaradorligini baholashga yordam beradi. Ushbu ko'rsatkichlarni muntazam ravishda baholash yaxshilanishi kerak bo'lgan sohalarni aniqlashi va resurslarning strategik maqsadlarga erishishga yo'naltirilishini ta'minlashi mumkin. Samaradorlikni o'lchash vositalarini joriy etish tashkilotlarga ularning samaradorligini baholash imkonini beradi:

- Asosiy samaradorlik ko'rsatkichlari (KPI): byudjetlashtirish maqsadlari bilan bog'liq KPIlarni o'rnatish moliyaviy natijalarni baholashda yordam beradi.

- Ish faoliyatini muntazam ravishda ko'rib chiqish: davriy tekshiruvlarni o'tkazish maqsadlarga muvofiqlikni ta'minlaydi va yaxshilash uchun yo'nalishlarni belgilaydi.

Manfaatdor tomonlarni byudjetlashtirish jarayoniga jalb qilish javobgarlikni kuchaytiradi: Jamoatchilik bilan muloqot: Byudjet mablag'larini taqsimlash va

xarajatlar bo'yicha shaffof muloqot aholi ishonchini kuchaytiradi. Teskari aloqa mexanizmlari: manfaatdor tomonlarning fikr-mulohazalarini birlashtirish takomillashtirish sohalarini ajratib ko'rsatishi va resurslarni taqsimlash bo'yicha qarorlarni kuchaytirishi mumkin. Buxgalteriya hisobi va nazorat tizimini takomillashtirish uchun quyidagi tavsiyalarni ko'rib chiqing: Protseduralarni standartlashtirish: byudjet tashkilotlarida standartlashtirilgan buxgalteriya tartiblarini ishlab chiqish izchillik va ishonchlilikni oshiradi. Qonunchilikni qo'llab-quvvatlash: davlat moliyasini boshqarishda mas'uliyat va samaradorlikni kuchaytiruvchi siyosatni himoya qilish. Texnologiya va infratuzilmaga investitsiyalar: xizmatlar ko'rsatishni yaxshilash uchun moliyaviy boshqaruv tizimlari va infratuzilmasini yangilash uchun resurslarni taqsimlash. Muvaffaqiyatli amaliy tadqiqotlarni o'rganish qimmatli fikrlarni berishi mumkin: Muvaffaqiyatli byudjet tashkilotlari ko'pincha buxgalteriya hisobi va nazorati bo'yicha fond samaradorligini oshiradigan innovatsion amaliyotlarni namoyish etadi.

Samaradorlikni o'lchash vositalarini joriy etish tashkilotlarga ularning samaradorligini baholash imkonini beradi: Asosiy samaradorlik ko'rsatkichlari (KPI): byudjetlashtirish maqsadlari bilan bog'liq KPIlarni o'rnatish moliyaviy natijalarni baholashda yordam beradi. Ish faoliyatini muntazam ravishda ko'rib chiqish: davriy tekshiruvlarni o'tkazish maqsadlarga muvofiqlikni ta'minlaydi va yaxshilash uchun yo'nalishlarni belgilaydi. Manfaatdor tomonlarning ishtiroki va shaffofligi Manfaatdor tomonlarni byudjetlashtirish jarayoniga jalb qilish javobgarlikni kuchaytiradi: Jamoatchilik bilan muloqot: Byudjet mablag'larini taqsimlash va xarajatlar bo'yicha shaffof muloqot aholi ishonchini oshiradi. Qayta aloqa mexanizmlari: Manfaatdor tomonlarning fikr-mulohazalarini birlashtirish takomillashtirish sohalarini ajratib ko'rsatishi va resurslarni taqsimlash bo'yicha qarorlarni kuchaytirishi mumkin. Siyosat bo'yicha tavsiyalar Buxgalteriya hisobi va nazorat tizimini takomillashtirish uchun quyidagi tavsiyalarni ko'rib chiqing:

Protseduralarni standartlashtirish: byudjet tashkilotlarida standartlashtirilgan buxgalteriya tartiblarini ishlab chiqish izchillik va ishonchlilikni oshiradi. Qonunchilikni qo'llab-quvvatlash: davlat moliyasini boshqarishda mas'uliyat va samaradorlikni kuchaytiruvchi siyosatni himoya qilish. Texnologiya va infratuzilmaga sarmoya kiritish: xizmatlar ko'rsatishni yaxshilash uchun moliyaviy boshqaruv tizimlari va infratuzilmasini yangilash uchun resurslarni taqsimlash. Muvaffaqiyatli amaliy tadqiqotlarni o'rganish qimmatli fikrlarni berishi mumkin: Muvaffaqiyatli byudjet tashkilotlari ko'pincha buxgalteriya hisobi va nazorati bo'yicha fond samaradorligini oshiradigan innovatsion amaliyotlarni namoyish etadi. Buxgalteriya tizimini samarali o'zgartirgan tashkilotlardan olingan tajriba va saboqlar bilan o'rtoqlashing. Samarali buxgalteriya tizimining ahamiyati Samarali hisob tizimi quyidagilarni ta'minlaydi: Moliyaviy resurslar to'g'ri hisobga olinishi; Byudjet mablag'larini taqsimlash tashkilot maqsadlariga mos keladi; Moliyaviy hisobot o'z vaqtida va mazmunli; Resurslar rejalashtirilgan tarzda isrofgarchiliksiz foydalaniladi.

Buxgalteriya tizimining asosiy komponentlari Samaradorlikni oshirish uchun bir nechta asosiy komponentlarga e'tibor berish kerak: Tranzaktsiyalarni yozib olish: Barcha moliyaviy operatsiyalarni to'g'ri va o'z vaqtida qayd etish asosdir. Tasniflash va hisobot berish: Xarajatlarni tizimli ravishda tasniflash shaffoflik va hisobdorlikka yordam beradi. Byudjet nazorati: byudjetlarga rioya etilishini nazorat qilish va tafovutlarni tahlil qilish uchun byudjet nazorati mexanizmlarini amalga oshirish. Mavjud tizimlarda ba'zi qiyinchiliklar mavjud Byudjet tashkilotlari duch keladigan umumiy muammolarga quyidagilar kiradi: Noto'g'ri texnologiya: Ko'pgina tashkilotlar eskirgan dasturiy ta'minotga tayanadi, bu esa samarasizlikka olib keladi. Standartlashtirishning yo'qligi: Turli xil buxgalteriya amaliyotlari moliyaviy hisobotda nomuvofiqliklarni keltirib chiqarishi mumkin. Ko'nikmalarning etarli emasligi: Xodimlarda zamonaviy moliyaviy boshqaruv texnikasi bo'yicha zarur treninglar. Firibgarlik va noto'g'ri boshqarish xavfi: zaif ichki nazorat mablag'larning noto'g'ri

taqsimlanishi va noto'g'ri ishlatilishiga olib kelishi mumkin. Yaxshilash uchun texnologiyani integratsiyalash

Texnologiya buxgalteriya hisobi va nazorat tizimini o'zgartirishi mumkin: Avtomatlashtirilgan buxgalteriya dasturi: tranzaktsiyalarni qayd etish, hisobot berish va ma'lumotlar tahlilini avtomatlashtiradigan dasturiy ta'minotdan foydalanish inson xatolarini kamaytiradi va vaqtni tejaydi. Real vaqt rejimida ma'lumotlarga kirish: real vaqt rejimida moliyaviy ma'lumotlarni taqdim etuvchi tizimlarni joriy etish rahbariyatga xabardor bo'lishga yordam beradi. qarorlarni tezda qabul qiladi. Bulutli echimlar: Bular hamkorlikni yaxshilash va moliyaviy ma'lumotlarga istalgan joydan kirish imkonini beradi, moslashuvchanlik va samaradorlikni oshiradi. Ichki nazoratni kuchaytirish Kuchli ichki nazorat xavflarni kamaytirish uchun juda muhimdir: Vazifalarni ajratish: turli xodimlar o'rtasida mas'uliyatni taqsimlash firibgarlikning oldini olishga yordam beradi. Muntazam auditlar: ichki va tashqi auditlarni o'tkazish muvofiqlikni ta'minlaydi va yaxshilash uchun yo'nalishlarni belgilaydi. Tasdiqlash jarayonlari: tasdiqlash bo'yicha aniq ish oqimlarini o'rnatish barcha xarajatlarning asosli va to'g'ri ruxsat etilganligini tasdiqlaydi. Ta'lim va salohiyatni oshirish Xodimlarni o'qitish dasturlariga sarmoya kiritish juda muhim. Uzluksiz malaka oshirish: Doimiy seminarlar va treninglar xodimlarni eng yangi qoidalar va texnologiyalardan xabardor qiladi. Ilg'or tajribalardan xabardorlik: o'qituvchilarning byudjetlashtirish va buxgalteriya hisobi bo'yicha ilg'or tajribalari samaradorligi va mas'uliyat madaniyatini rivojlantiradi.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, byudjet mablag'laridan foydalanish samaradorligini oshirish uchun byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi va nazorat tizimini takomillashtirish muhim ahamiyatga ega. Buxgalteriya hisobining mustahkam tizimi samarali ichki nazorat bilan birgalikda to'g'ri moliyaviy hisobotni osonlashtiradi va byudjet cheklovlariga rioya qilishni ta'minlaydi. Zamonaviy texnologiyalar va standartlashtirilgan protseduralarning integratsiyasi operatsiyalarni sezilarli darajada

soddalashtirishi, moliyaviy noto'g'ri boshqaruv xavfini kamaytirishi va javobgarlikni yaxshilashi mumkin. Bundan tashqari, xodimlarni o'qitishga sarmoya kiritish va doimiy takomillashtirish madaniyatini oshirish doimiy rivojlanayotgan moliyaviy landshaftga moslashish uchun juda muhimdir. Shaffof muloqot orqali manfaatdor tomonlarni jalb qilish va ularning fikrini so'rash byudjet tashkilotlari boshqaruvini yanada mustahkamlaydi. Pirovardida, ushbu takomillashtirishni amalga oshirish nafaqat resurslar taqsimotini optimallashtirish, balki jamoatchilik ishonchini mustahkamlash, byudjet tashkilotlariga o'z vazifalarini samarali va samarali bajarish imkonini beradi. Ushbu strategiyalarga ustuvor ahamiyat qaratib, byudjet tashkilotlari jamiyat manfaatlariga xizmat qiladigan, yanada mas'uliyatli va mas'uliyatli moliyaviy boshqaruv tizimiga erishishlari mumkin. Budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi va nazorati tizimini takomillashtirish byudjet mablag'laridan samarali foydalanishni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Asosiy vazifalarni hal qilish, texnologiyalarni integratsiyalash, ichki nazoratni kuchaytirish, o'qitishga sarmoya kiritish va manfaatdor tomonlarning ishtirokini rag'batlantirish orqali byudjet tashkilotlari o'zlarining moliyaviy boshqaruv amaliyotlarini sezilarli darajada yaxshilashlari mumkin, bu esa jamoatchilik ishonchini oshirishga va xizmatlar ko'rsatishni yaxshilashga olib keladi. Bu jihatlarga e'tibor qaratgan holda byudjet tashkilotlari o'zlarining buxgalteriya hisobi va nazorati tizimini sezilarli darajada takomillashtirishlari, shu orqali byudjet mablag'laridan foydalanish samaradorligi va samaradorligini oshirishlari mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Toshkent, M. (2020). Byudjet tizimi va uning boshqaruvi. Toshkent: Ilmiy-nashr.
2. Jumaniyozov, A. (2019). Byudjet tashkilotlarida moliya boshqaruvi. Samarqand: Uzguzar.

3. Rasulov, S. (2021). Byudjet tashkilotlarida iqtisodiy samaradorlik. Buxoro: Iqtisodiy tadqiqotlar instituti.
4. Tursunov, R. (2018). Mamlakatimizda byudjet tizimini rivojlantirish yo‘llari. Nukus: Qoraqalpog‘iston Respublikasi.
5. Xolmirzaev, D. (2022). O‘zbekistonning byudjet muassasalari: masalalar va yechimlar. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi.
6. Sobirov, K. (2023). Byudjet tashkilotlari va ularning rolidagi yangiliklar. Farg‘ona: Farg‘ona davlat universiteti.